

Št. 288/13
Ljubljana, 25. november 2013

Smernice Slovenske škofovske konference o rabi cerkvenih zvonov

1 Uvod

1.1 Raba cerkvenih zvonov je starodaven običaj, ki ima na slovenskem poleg verske tudi posebno kulturno, etnično in umetniško vrednost.¹ Zvonjenje za kristjane pomeni pomembno prvino verskega življenja, saj vabi k molitvi ali bogoslužju ter naznanja posebne dogodke; je tudi izraz veselja, slavlja in radosti. V slovenskem kulturnem okolju so zvonovi nepogrešljivi, kar ponazarjajo številni običaji in ljudske šege, pregovori, pesmi in druga umetniška dela.

1.2 Slovenci zvonove posebno spoštujemo. To kaže tudi pritrkavanje, ki iz zvonov izvablja posebne melodije in je znano od 14. stoletja, dokumentirano pa od 19. stoletja dalje. Že od antike vernike k molitvi vabijo vidna ali akustična znamenja in simboli; raba zvonov je v Zahodni Cerkvi izpričana od 5. stoletja, od 8. stoletja zvonove blagoslavljujejo, od 15. stoletja do danes pa jih v znamenje spoštovanja celo mazilimo s sveto krizmo. Dejstvo, da je zvonjenje spremljalo človeka že dolgo časa, je razvidno iz umetniških del, v katerih so številni umetniki ter različni pesniki že zelo zgodaj opisovali zvonove in jih omenjali v svojih delih.

1.3 Zvonovi so posebno liturgično glasbilo in verski simbol. Zato Slovenska škofovska konferenca želi s temi smernicami škofom in duhovnikom ponuditi pripomoček za pravilno in nemotečo rabo cerkvenih zvonov.

1.4 Pri zvoku cerkvenih zvonov gre praviloma za kratkotrajen poseg v okolje, saj običajno zvonjenje traja nekaj minut. Kritična obremenitev je v bližini cerkva presežena le izjemoma, pa še takrat gre to preseganje predvsem na račun slabega prostorskega načrtovanja, na podlagi katerega je bila izvedena neprimerna umestitev stanovanjskih ali drugih stavb z varovanimi prostori v bližino cerkvenega zvonika. Meritve so pokazale, da zvok cerkvenih zvonov običajno ne presega kritične vrednosti, določene za kratkotrajno obremenitev okolja s hrupom, zato mu škodljivih učinkov na zdravje ljudi ne moremo pripisati.

2 Pravni okvir

2.1 Raba cerkvenih zvonov je v skladu s cerkvenimi predpisi in civilno zakonodajo Republike Slovenije.

¹ Prim. M. Kovačič, Pritrkavanje - etnomuzikološka fenomenologija pojava in njegova vključenost v slovenski

2.2 Cerkveno zvonjenje urejajo nekatera besedila katoliške Cerkve, državni organi pa so s prenosom zakonodaje EU v slovenski pravni red dodali še civilna določila na tem področju.

a. Cerkvene smernice

2.3 Zvonovi imajo pomembno vlogo v življenju Božjega ljudstva. Vernike vabijo k bogoslužju in molitvi, oznanjajo pomembne dogodke, praznične dneve in slovesnosti, pa tudi nesreče in nevarnosti. Kongregacija za bogoslužje je v Rimskem obredniku Blagoslovi zato določila, da nove zvonove blagoslavljam in jih tudi na obredni ravni izročamo v službo skupnosti.² V slovenskem prostoru je zaradi zgodovinskih okoliščin bogoslužni običaj maziljenja zvonov s sveto krizmo. S tem dejanjem zvonovi postanejo posvečeni.

2.4 Zvonovi so cerkvena last in jih prištevamo k bogoslužni opremi cerkva, kapel ali samostanov, zanje pa so odgovorni župniki oz. rektorji cerkva.

2.5 Zvonjenje je znamenje verske svobode in pripadnosti katoliški skupnosti, zato ima na tem področju cerkvena oblast avtonomijo in izključno pravico urejati to zadevo.

2.6 Za civilne namene se sme uporabljati zvonove z ordinarijevim dovoljenjem ali po zakonitem običaju.

2.7 Zvonjenje ne sme motiti bogoslužja.

2.8 Redno zvonjenje naj bo zjutraj, opoldne in zvečer, kakor določa Bogoslužni koledar, ki ga izdaja Slovenska liturgična komisija pri SŠK, pred mašo ter ob posebnih priložnostih (posebne maše, pogrebi, poroke, krsti, nove maše, prenehanje službe ali izvolitev papeža, velikonočna vigilijska, božič ipd.).

2.9 Vsaka (nad)škofi ja ali redovna skupnost ureja zvonjenje na svojem ozemlju z območnim odlokom.

b. Liturgične norme

2.10 Cerkev govori o uporabi zvonov tudi med ljudskimi pobožnostmi. Tako Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje naroča: »Civilna družba, ki se je oblikovala po idealu krščanske družbe (societas christiana), je izoblikovala nekatere strukture po navadah, ki so že bile v Cerkvi, in je občasno narekovala ritem življenja po ritmu liturgičnih časov (cerkvenega leta). Tako je npr. večerno zvonjenje obenem oznanilo krajanom, naj končajo delo na polju in se vrnejo domov in jih tudi vabi, naj pozdravijo Devico Marijo« (Direktorij št. 31).

² Prim. Kongregacija za bogoslužje, Rimski obrednik Blagoslovi – Rituale Romanum de benedictionibus, Slovenska škofovska liturgična komisija, Ljubljana 1989, 1454–1455.

2.11 Zaželeno je, da ohranjamo pobožnost angelovega češčenja v vseh okoljih, posebej v redovnih skupnostih, v svetiščih, posvečenih blaženi Devici, in ga oznani zvonjenje zvonov ter jo posvetimo z molitvijo (prim. Direktorij št. 195).

c. Civilna zakonodaja

2.12 Z Uredbo o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju, ki je bila izdana leta 2005, je Vlada RS skupaj z Uredbo o ocenjevanju in urejanju hrupa v okolju (izdana leta 2004) prenesla v slovenski pravni red zakonodajo EU na področju varstva okolja pred hrupom (prim. Evropski parlament in Svet 2002/49/ ES o ocenjevanju in urejanju hrupa v okolju). V skladu z Direktivo 2002/49/ES je hrup opredeljen kot »nezaželen ali škodljiv zunanji zvok, ki ga povzroča jo človekove aktivnosti, vključno s hrupom, ki ga oddajajo prevozna sredstva v cestnem, železniškem in zračnem prometu ter naprave na območjih z industrijsko dejavnostjo, kot so na primer naprave, za katere je treba pridobiti okoljevarstveno dovoljenje v skladu s predpisi, ki urejajo emisije naprav, in ki lahko povzročajo onesnaženje večjega obsega«. – Iz tega je razvidno, da v skladu z zakonodajo EU cerkveni zvonovi v okolju ne povzročajo hrupa. Zvok, ki nastaja zaradi zvonjenja cerkvenih zvonov, je torej tak, kot nastaja pri uporabi drugih glasbil, po frekvenčni sestavi pa je skladen s toni glasbene lestvice, kar za ljudi ni nujno nezaželeno ali moteče, podobno kot tudi zvoki glasbil za ljudi običajno niso nezaželeni ali moteči. Ustavno sodišče je v svoji odločbi z dne 15. aprila 2010 (prim. 167. člen obrazložitve odločbe)³ odločilo, da je zvonjenje v skladu z Ustavo in ne posega v človekove pravice.

2.13 Dokumenti, ki urejajo področje zvonjenja: Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o ocenjevanju in upravljanju okoljskega hrupa (2002/49/ ES) Uredba o ocenjevanju in urejanju hrupa v okolju (Ur. l. RS, št. 121/2004) Uredba o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju (Ur. l. RS, št. 105/2005; 34/08) Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-92/07-23 (167. člen)

3 Smernice o rabi cerkvenih zvonov

3.1 Smernice urejajo samo zvonjenje zvonov v lasti cerkvenih pravnih oseb v Republiki Sloveniji.

3.2 Škofom ordinarijem, župnikom in rektorjem svetišč priporočamo upoštevanje Smernic o rabi cerkvenih zvonov za zmanjšanje hrupa v naseljih in za ovrednotenje obstoječih običajev in navad. V okolju, kjer je zvonjenje pozitivno sprejeto in med ljudmi ne povzroča težav, naj se ohranijo obstoječe navade in urniki zvonjenja. Duhovniki naj ljudem na primeren način predstavijo verski, kulturni in etnični pomen zvonov ter izpostavijo njihovo naravo verskega simbola.

³ Prim. <http://odlocitve.us-rs.si/>.

3.3 V okolju, kjer prihaja do trenj ali nesoglasji med cerkveno skupnostjo in civilno družbo zaradi rabe cerkvenih zvonov, župnikom ali rektorjem svetišč naročamo, da se pogovorijo o težavah in skušajo najti soglasje.

a. Prilagoditve zvonjenja v mestih

3.4 V zgoščenih naseljih v bližini zvonikov je, zaradi visokih stavb, zvok zvonov za nekatere prebivalce lahko moteč, zato priporočamo prilagoditev in časovno omejitev zvonjenja, kakor jo določi škof ordinarij. Pri tem naj se ohrani zvonjenje kot razpoznavno versko znamenje, ki vernike vabi k molitvi, bogoslužju in zaznamuje dele dneva.

3.5 Jakost zvoka zvonov naj bo prilagojena danemu okolju (npr. gosto poseljena naselja ali bližina visokih stavb). Ob tem pa upoštevajmo, da je prva naloga zvonov, ki morajo biti slišni in prepoznavni, vabiti vernike k molitvi in bogoslužju.

b. Pritrkavanje

3.6 Pritrkovalci in druge osebe v neposredni bližini zvonov morajo uporabljati primerna zaščitna sredstva.

4 Priložnosti in težave pri rabi cerkvenih zvonov

V zadnjem času je postalo cerkveno zvonjenje predmet javne razprave, predvsem zaradi pritožb posameznih stanovalcev v bližini zvonikov. Gosto naseljena območja z visokimi stanovanjskimi objekti so bolj izpostavljena zvoku zvonov, zato zaradi zvonjenja lahko občasno prihaja do nesporazumov. Zaradi priseljevanja in družbenih sprememb zadnjih desetletij je družbena občutljivost in celo nestrpnost do verskih znamenj – in tudi do zvonjenja – večja, zato so v tem okviru dobrodošle rešitve za skupno sobivanje. Ob tem ni mogoče pozabiti, da so zvonovi pomembna sestavina krščanskega življenja, saj vabijo k molitvi in »zbirajo vernike«. Poleg liturgične funkcije so s časom pridobili mesto v slovenski kulturi, zato so sestavni del verske in narodne identitete Slovencev.

Zvonovi po vsem svetu vabijo vernike k molitvi, predvsem pa jih zbirajo k skupni molitvi, zato so na svojevrsten način znamenje skupnosti in družbene povezanosti. Izpovedovanje krščanske vere temelji na skupnosti, *communiu*, zato bo kakršenkoli poseg v zvonjenje ali utišanje zvonov vedno poseg v versko svobodo in posameznikovo pripadnost Cerkvi.

Mgr. Andrej Glavan
Predsednik Slovenske škofovske konference

Smernice Slovenske škofovske konference o rabi cerkvenih zvonov je Slovenska škofovska konferenca sprejela na 76. plenarni seji, ki je potekala 25. in 26. novembra 2013 v Ljubljani. Objavljeno v Sporočilih slovenskih škofij 1/2014.